

Učitelji učijo starše, starši učitelje, otroci pa oboje?

dr. Tatjana Ažman,

Šola za ravnatelje

Uvod

Od leta 1995 predavam staršem, ki imajo otroke v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah preko Šole za starše, ki jo organizira Društvo Vezi. Ena od vsebin je: *Kako lahko starši pomagata otroku, da je/bo uspešen v šoli?* V prispevku bom utemeljila, zakaj je pomembno starše usposabljalati za pomoč otrokom pri učenju. Z vprašanji staršev bom ponazorila, na katerih področjih učenja otrok čutijo stisko oz. sprašujejo po pomoči.

Kar nekaj pomembnih raziskav ugotavlja, da je uspešnost učencev v šoli precej bolj odvisna od družine kot od šole. Raziskave kažejo, da kakovost šolanja vpliva na učenčeve dosežke samo v 10 % do 20 %.

»90 % vpliva na otrokove učne dosežke imajo otrokove zmožnosti, njegov socialno-ekonomski status in domače okolje (Coleman idr., 1966 v Marzano idr., 2001).«

»Šola ima le 20 % vpliv na dosežke učencev (Mulford in Silins 2002 v West-Burnham 2011, str. 4).«

Delež vpliva družine na otrokove dosežke je v starosti 7 let 0,29, vpliv šole pa 0,05. V zgodnjih otrokovih letih je tako družina skoraj 6-krat bolj pomembna od šole (Desforjes, 2006 v West-Burnham, 2011: 7). Vpliv se pri starosti 11 let obrne v prid šoli. Raziskave branja so pokazale (PISA 2009 v OECD, 2010: 8), da ima tudi socialno-ekonomski status družine velik vpliv na učne dosežke otrok – v povprečju pojasnjuje 14 % razlik v branju med boljšimi in slabšimi učenci (tak odstotek velja tudi za Slovenijo). Podobno ugotavljajo v zadnji raziskavi PISA 2012 (OECD, 2014), v kateri je sodelovalo 65 držav (OECD, 2013).

V priporočilih OECD (2012: 60) avtorji staršem oz. otrokovim skrbnikom svetujejo:

- Pogovarjajte se z otroki in jim berite od rojstva dalje.
- Z otroki razvijte komunikacijo, ki jih bo motivirala za zavzemanje stališč (politični in družbeni izzivi, knjige, filmi, TV programi; ob skupnih obrokih).
- Zanimajte se za dogajanje v šoli, tudi, če gre otroku dobro; sodelujte v šolskih aktivnostih in vzpostavite stike z učitelji.
- Vprašajte učitelje, kako lahko otroku pomagata pri učenju.
- Bodite vzorniki: doma berite, pokažite interes za dejavnosti, ki zahtevajo razmislek.

Podobne ukrepe predlagata Henderson in Berla (1994 v Resman, 2009), in sicer naj družina spodbuja učenje, pričakovanja staršev naj bodo realna, visoka in pozitivna, starši pa naj se aktivno vključujejo v otrokovo šolsko izobraževanje in vzgojo.

Starši bodo otrokom uspešno pomagali pri učenju, če jih bomo učitelji in drugi strokovnjaki za vzgojo in izobraževanje o pomenu njihove podpore obveščali in jih za pomoč usposabljali.

Da bi lahko svetovali staršem, moramo strokovni delavci vzpostaviti s starši partnerski odnos in odprto komunikacijo. Vzpostavitev medsebojnega spoštovanja omogoča odprt pogovor o težavah, ki jih starši zaznavajo pri učenju otrok. Šole, ki organizirajo Šole za starše, tudi na ta način usposablja starše za uspešno podporo otrokom pri učenju. Srečanje poteka v obliki pogovora, izmenjave in predavanja. Opažam,

da so starši pri spraševanju vsako leto bolj odprti in sproščeni. Še nekaj let nazaj so težko izpostavili težave pred drugimi, sedaj pa vprašanja postavljajo brez zadreg. Starše na delavnicah vprašam, kaj želijo izvedeti o učenju otrok, kdaj menijo, da je otrok uspešen in čigava je odgovornost za učni uspeh.

Njihova vprašanja o učenju sem zbrala v letih 2012 in 2013 v 4 ljubljanskih osnovnih šolah (vseh staršev je bilo 59). Analiza pokaže, da starši glede učenja sprašujejo zelo raznoliko. Radi bi poznali otrokove značilnosti, zato vprašajo npr.:

- Kdaj in kako začeti z navajanjem na učenje pri prvošolcu (če je v podaljšanem bivanju)? Kako ugotoviti, kakšen tip učenca je in kakšno učenje mu odgovarja?

Večino vprašanj staršev sem lahko razporedila v 9 področij, ki jih sicer avtorica vprašalnika o učenju, Jasna Vesel (v Ažman, 2008, delavnica 39), prepozna kot področja možnih težav; notranja in zunanja motivacija, obvladovanje stresa, zbranost, organiziranost, pomnjenje, obvladovanje časa in preverjanje znanja (glej preglednico).

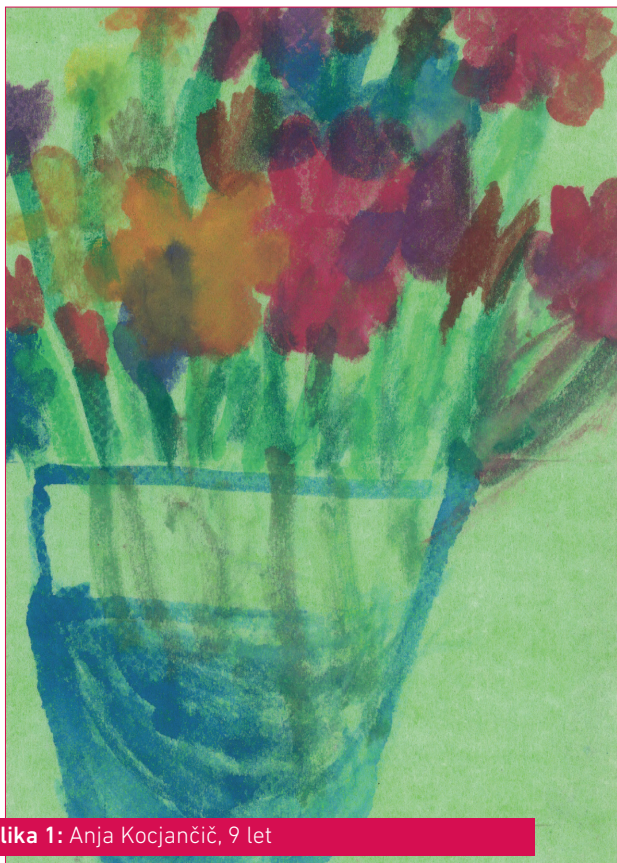
Preglednica 1: Področja učenja in vprašanja staršev

	9 področij učenja	Tipična vprašanja
1	interes, znanje, notranja motivacija	• Kako spodbuditi otroka, da se bo začel sam učiti? • Kako pripraviti otroka, da se bo učil z veseljem? • Kako pomagati otroku, da mu učenje ne bi bila »nuja«, ampak bi brez večjih težav sam želel biti čim bolj uspešen, motiviran? • Kako jih navdušiti za branje?
2	pomen ocen, zunanjega motivacija	• Kako spodbujati otroka za intenzivnejše, sprotno učenje? • Kako motivirati otroka, ki nikoli sam ne naredi domače naloge? Vedno sprašuje, zakaj bi jo moral narediti? • Kako spodbuditi k učenju uspešnega otroka? • Ali naj pri vzgoji uporabljam korenček – palico ali ne? Ali naj kaznujem? • Koliko spodbujati in koliko zgolj opazovati? Razmerje med grajo in pohvalo. • Kako se vključiti v otrokove predstave o uspešnosti, mu jih pomagati razumeti (da bo tudi on zadovoljen)? • Kako ga motivirati pri predmetih, ki mu ne grejo dobro (ali vsaj on tako meni)? • Kako pomagati otroku, ki si ne prizna, da pomoč potrebuje? • Kako zagotoviti oz. pomagati, da bo otrok uspešen, a mu hkrati uspeh ne bo pomenil preveč in ga obremenjeval? • Kako jih spodbuditi, ko se jim zdi snov preobsežna?
3	obvladovanja strahu in stresa	• Kako pravilno reagirati ob otrokovem neuspehu? • Kaj storiti, ko otrok noče vaditi in se za mizo dere, kriči in joka, da ne bo vadal? • Ali naj otroku pustim, da doživi posledice napake ali naj ga pred napakami zaščitim? • Kako pomagati otroku, da bo v šoli spregovoril (npr. doma pove, kaj se je naučil oz. prebral, v šoli pa ne spregovori), oz. da bo bolj samoiniciativen? • Kaj storiti, ko je otrok »utrujen« od šole?
4	ohranjanje koncentracije (zbranosti)	• Kako pomagati otroku, ki je raztresen (rad bi se družil in zabaval)? (Sin ima težave s pozornostjo, če ga snov ne zanima. Delamo na IP, ustno je bolje, ne bere natančno. Po službi mati ves čas sedi ob sinu, da dela za šolo, ne zmore več). • Kako motivirati otroka, da bo vztrajal?
	9 področij učenja	Tipična vprašanja
5	urejenost učenja, učnega okolja, organiziranost	• Kako ga navajati na samostojnost pri delu za šolo, na redoljubnost in organiziranost? • Kako naj ga pripravimo do tega, da bo delal manj kampanjsko?
6	učenje z razumevanjem	• Kako otroka podpreti, da bo bolje in hitreje razumel?
7	pomnjenje informacij, spomin	• Kaj narediti, če je otrok površen?
8	obvladovanje časa	• Kako motivirati otroka, da začne z nalogo in jo dokonča?
9	preverjanje znanja	• Ali ga je potrebno dnevno kontrolirati, ali je dovolj spodbuda, motivacija?

Izkazalo se je, da starši najpogosteje sprašujejo, kako motivirati otroka in doseči, da se uči. Na to, da je to morda najpomembnejša naloga družine pri otrokovem učenju, so opozorili tudi avtorji knjige *O naravi učenja* (2013: 240), ki trdijo, da ima družina ključno vlogo pri razvijanju vrednot in stališč, ki spodbujajo učenčevo zavzetost, motivacijo in učni uspeh.

Veliko vprašanj se je dotikalo delitve odgovornosti za učenje med otrokom in starši, kot npr.

- Kako pomagati otroku, da je samostojen?
- Kako določiti meje med pomočjo otroku in prevzemanjem nalog namesto njega?
- Kako otroka usmeriti, da se zave, da je učenje njegova skrb in odgovornost?
- Starši otroku »težimo«, ne upamo jih spustiti glede učenja, kdaj je pravi čas?
- Prvemu otroku težimo najbolj, mora biti vzor. Koliko naj sledimo učenju? Koliko je prava mera? Kje je meja?
- Imam otroke stare od 6 do 16 let. Do kdaj jih spodbujati k učenju?
- Kako pomagati, da bo odgovoren do šolskih obveznosti tako, da ne delam namesto njega?
- Kako mu dopovedati, da si s slabim uspehom zapira pot do dobre izobrazbe?



Slika 1: Anja Kocjančič, 9 let

Nekaj vprašanj se je nanašalo na delitev odgovornosti med domom in šolo:

- Koliko se priporoča udeležba staršev pri samem učenju? Ali samo pomoč pri spraševanju – vloga učitelja?
- Kako pomagati otroku, če učitelj poudarja napake pri otroku, ne opazi pa uspeha?
- Koliko naj starši sodelujemo pri izdelavi plakatov? Čigavo delo je plakat?

Vprašanje delitve odgovornosti je povezano z več dejavniki, od katerih so pomembnejši otrokova starost, zmožnosti in interesi, po drugi strani pa je težja odgovornosti, ki jo prevzemajo starši, odvisna tudi od njihovih možnosti in zmožnosti, znanja in obveščenosti. Bolje poznajo otroka in učne strategije, lažje mu stojijo ob strani.

Razumljivo je, da se je nekaj vprašanj zato nanašalo na pristope oz. načine pomoči otroku pri učenju:

- Kako pristopiti do otroka, da se sam nauči učiti se?
- Uporabne strategije za učenje, da ne bi zasovražil šole.
- Izvedeti, kakšen je najbolj ustrezen način učenja otroka.
- Kako, kje izvedeti za ustrezne metode (načine) učenja. To postane pomembno, ko se otroci soočijo s predmeti – snovmi, ki jih ne zanimajo (zato pri pouku ne sledijo).

Starše v delavnici spodbudim, da si o izbranih vprašanjih izmenjajo izkušnje. Predstavim jim krivuljo učenja in krivuljo motivacije za učenje, spregovorimo tudi o pomnjenju. Starše seznanim z vprašanji, ki so jim lahko v pomoč pri spodbujanju otrok k učenju od priprave na učenje, do učenja samega in spremljave učenja ter ovrednotenja učenja (glej King, 1991 v Pečjak, 2012). Posebej omenimo domače naloge in smernice, ki jih predlagajo Cox-Peterson (2011: 96) in avtorji v knjigi *O naravi učenja* (2013: 240).

Na koncu se pogovorimo, kako naj starši otroke spremljajo pri učenju in kako jim lahko pomagajo. Ideje prispevajo sami, na koncu pa dodam še priporočila za učitelje in šole, če so na delavnici prisotni tudi učitelji (kar se pogosto zgodi).



Priporočila za šole in učitelje so:

- **Razvijte navado branja mlajšim otrokom.**
- **Obveščajte starše, kako se lahko vključijo in jih spodbujajte k temu.**
- **Bodite pobudniki pogostega in stalnega dialoga z vsemi starši, da bi zgradili partnerstvo; upoštevajte različne poti komunikacije; ne čakajte, da gre otrokom v šoli slabo.**
- **Zagotovite učiteljem možnosti za vključitev v programe za profesionalni razvoj na področju sodelovanje s starši.**
- **Organizirajte delo tako, da je isti strokovni delavec odgovoren za stike s starši otroka skozi ves čas šolanja.**
- **Zagotovite individualno pomoč otrokom, katerih starši imajo omejene možnosti vključevanja. (OECD, 2012: 61)**

Naj se na koncu vrnem k naslovu. Do sedaj sem pojasnila šele prvi del – razloge, zakaj naj šole usposablja starše za pomoč učencem pri razvoju in učenju. Pomemben pa je tudi drugi del – razlogi, zakaj naj starši »učijo« učitelje in kako naj vsi skupaj sodelujejo z otroki. Starši svojega otroka dobro poznajo. Njihove informacije o otroku so lahko bistvenega pomena za oblikovanje ukrepov za pomoč otroku pri učenju. V iskanje najboljših strategij pomoči pa je treba vključiti tudi otroka. Le skupaj lahko s pomočjo spoštljivega, naklonjenega partnerskega odnosa, drug drugemu sporočajo, kaj doživljajo, kaj opazijo, kaj slišijo. V odprti komunikaciji vseh treh strani lahko izmenjujejo znanje in izkušnje ter skupaj soustvarjajo prave pristope pomoči in spodbud otroku pri učenju (Čačinovič Vogrinčič, 2008). Več o tem pa kdaj drugič.

Literatura

- Ažman, T. (2008). *Učenje učenja – kako učiti in se naučiti spretnosti vseživljenjskega učenja: priročnik za učence, dijake, učitelje, razrednike in svetovalne delavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Cox-Peterson, A. (2011). *Educational Partnerships. Connecting Schools, Families, and the Community*. Sage.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Dumont, H., Istance, D., Benavide, F. (Ur.) (2013). *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse*. – E-knjiga. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- OECD (2010). *PISA 2009 Results: Executive Summary*. <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/46619703.pdf>.
- OECD (2014). *PISA 2012. Results in Focus*. <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>.
- OECD (2012). *Let's Read Them a Story! The Parent Factor in Education*. PISA, OECD Publishing. http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/Parent%20Factor_e-book-new%20logo_FINAL_new%20page%2047.pdf.
- Pečjak, S. (2012). Razvoj metakognitivnih sposobnosti pri učenju in vloga učitelja. *Vzgoja in izobraževanje*, 43 (6): 10–17. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Resman, M. (2009). Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja s starši. V: Kalin idr.: *Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši*, 8–46. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- West-Burnham, J. (2011). Kje so meje? *Izobraževanje, šola in skupnost. Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 9 (2): 3–15.